

SÅNGER ÖVER ANTIKEN

- med Hölderlin på Athens gator

Under en kväll då den atenska skymningen snart kommer att lägga sig över Akropolis glänsande marmorkolonner, och fikonsträden på Filopapoukullen strax intill, bär mig joggingskorna snabbt förbi Areopagen. Samtidigt, koncentrerat stirrande kariatyder, som knappt synliga, står givakt, som unga skolflickor i marmordunklet.

Det är sen afton i den stora, utbredda staden, som ligger framför mina fötter. De utspridda gatstenarna, som skall stättas i den grekiska jorden, ligger staplade. Ett olympiskt spel finns inplanerat i den framtida kalendern, om nu gudarna tillåter. Den smala gågatan i Plaka lyser upp med ett påträngande kommersiellt ansikte.

Här grävs och stängs av. Trafikleder förändras och turister får söka sig andra vägar till heliga platser. Det är förändringens tid; en tid då den heliga marken och de andliga hållplatserna kryddas med modern arkitektur och nyputsade fasader.

Ovanför mitt dunkande hjärta bär jag med mig Friedrich Hölderlins dikter. Hans omedelbara poem glimmar till i mina hjärnlobor och lägger sig tillrätta, när traditionens tanke möter kreativitetens ännu inte tvinnade trådar. Nog fick Hölderlin lida med sin sinnesförvirring, sitt inåtvända skådande och avståndstagande från den s.k. verkligheten.

När han i det mycket tidiga 1800-talet skrev ner sina omedelbara "sånger" lät han orden söka nya vägar i en optimal kreativ hjärnaktivitet. 1801, då 31 år, skapade han ett ordflöde, som i ord förenade det närvarande grekiska landskapet med det tyska. Hemtrakterna kring Schwaben, där Donau rinner upp, blir en plats för sammanfattning, där existens och mystik faller i varandras armar. Diotima, Friedrich sånggudinna och ställföreträdande kärlek, springer fram ur hans panna och lägger sig som en gång Pallas Athena ur Zeus' huvud i denna stad, som föds i det grekiska, antika, gудaljuset.

De översatta dikterna till svenska av Aris Fioretos, föreligger nu i FiB:s Lyrikklubbs utgåva. De visar på en massiv poetisk kraft mitt i den tid då klassicismen tog ett järngrepp över den europeiska kulturen. Poeten och profeten Hölderlin, tätt sammanfogade, skrev dikter som Germanien, Patmos, Fredsfirande, Vandraren, Ister och vid Donaus källa.

Hölderlin tänjer hjärnlobernas strukturer och låter de empiriska tankarna strömma rakt in i känslans, emotionella domäner. Den övergripande poetiken förenar Tyskland och Grekland, öst och väst, bibliska referenser och antik mytologi, jord och himmel, frånvaron och närvaro. Negationens "inte" blir här till en markör för mystikens mäktiga vingslag i hans dikt, som svävar in över okända himmelssfärer, som hos en Dante av Florens eller en Ekelöf av Byzans.

Den nykomponerade dikten blir som ett medium för profan mysticismen eller en sakral mystik. Det är bara för läsaren att välja utgångspunkt. En punkt, som i denna afton ångrar fram i lätt pulserande lungor, då jag passerar genom ett Athen - från Perikles till nutid. En tidsepok, som här kolliderar med den moderna europeiska gemenskapens stad, där Athens tunnelbana är ett synligt "transportbevis" på arkitektonisk uppdatering.

Men i denna stund söker vi, likt den klartänkte och Hölderlin, vila och distans, i det jordiska, såväl som i det himmelska. Vi behöver "odlas" och påminnas om att "hällen behöver slag/ och jorden fåror,/ utan skötsel vore de obrukbara;/ fast vad floden gör/ vet ingen."

En profetisk siarton genomsyrar den långa dikten Fredsfirande. Det är en dikt smyckad med lyrisk skönhet och komplexa metaforer, men som ändå äger en klar diktion och avsikt. Jag ser det som en poesi med ett evangeliskt tonfall, men ändå sammanhållen med en logisk och personligt medveten skärpa. I diktens mitt heter det:

*Men av det gudomliga
erhöll vi ändå mycket. Flamman sattes
i våra händer, och stranden och havets flod.
mer därtill, ty dessa främmande makter
är oss förtrogna på människor vis.
Och stjärnorna för dina ögon
leder dig, även om du aldrig skall bli deras like.
Men den Allvetande.
som så mycken glädje och sång uppstår genom,
har en son, rofyllt mäktig är han
och nu igenkänner vi honom,
nu då vi känner Fadern,
och Den höge, världens ande,
nedstigit till människorna
för att hålla högtid.*

Det är en högtid att ta del av en tvåhundraårig diktskatt. Visserligen hittade man denna dikt först 1954 i London – men ändå.

Hölderlins mytologiska, antika landskap, bär vi med oss, där vi nu är vid Delfi, Olympia, Korint; eller när de egeiska vindarna drar genom Cap Sunions tempelrader: blåser på Venus vagga och sörjer vid Sapphos grav. Eller såsom Hjalmar Gullberg för evigt har fjättrat oss vid Thermopyle, Greklands lås, så ock har Hölderlin låtit Hellas och Hesperien flyta samman i våra antikt orienterade hjärtan.

Vid Propyléerna, Akropolis port, lägger jag på ett extra orfiskt kol under joggingskorna, för att med snabba språng känna de antika sfärerna. Achilles och Aias vilar vid ”havets grottor” och nära ”tinningarna susar vinden”, som Hölderlin skriver:

Även hennes lockar
löste kvällen, då Gud
lagt av sig manteln.

Strax är jag vid Ariane Wahlgrens hus. Jag svettas ut och ”lägger” min Hölderlin kärleksfullt vid grinden. Han lever vidare på grekiska mark, under en träningsrunda, mellan grönskande fikonträd och friska sykomorer.

Nu önskar jag att alla läsare, likt Friedrich Hölderlins ”ödesbestämda” framsynthet, skall få uppleva detta, att ”då stillheten återvänder finns även ett språk!”

Hans-Evert Renérius